

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden. Ved Paul Hennings.

Samfundets Medlemmer og Tidsskriftets øvrige Læsere anmodes om at indsende Meddelelser af genealogisk og personalhistorisk Art, som kan have Interesse for videre Kredse til eventuel Optagelse eller Omtale i denne Rubrik.

Købmand J. A. Lange har følt sig brøstholden over den Kritik, jeg ved min i Tidsskriftet indeholdte Anmeldelse af den af ham udarbejdede Stamtavle over Familien Vett og von Vett, har udøvet over dette hans Arbejde, og fremsatte derfor gennem sin Sagfører en Anmodning til mig om at lade en Voldgift bestaaende af 2 Personalhistorikere udtale deres Skøn over hans Arbejde og min Kritiks Berettigelse.

Jeg har — hvor usædvanlig en saadan Fremgangsmaade overfor en saglig Kritik end synes mig at være — ikke villet undslaa mig for at opfylde Hr. Langes Ønske og har iblandt 12 af Hr. Lange nævnte Sagkyndige valgt de Herrer Underarkivarerne Nygård og West til at dømme os imellem.

Ifølge Hr. Langes udtrykkelig udtalte Ønske aftrykkes nedenfor det af de nævnte Herrer afgivne Skøn, uden at jeg iøvrigt skal knytte nogensomhelst Kommentar til samme:

»Naar vi efter opfordring af d'hr. overretssagfører Paul Hennings og direktør J. A. Lange skal udtale os om den af førstnævnte i Personalhistorisk Tidsskrift (7. I. 115—16) fremsatte kritik af sidstnævntes arbejde; Familien Vett og von Vett, forekommer det os, at kritikken maa siges at være i realiteten berettiget, men fremsat med ufornoden skarphed og med en noget for voldsom fremdragen af stamtavlens svage side, antagelig en følge af let forklarlig irritation over den iøjnefaldende modsætning mellem det rige udstyr og det temmelig magre indhold. Efter vort skøn kan det nemlig ikke bestrides, at stamtavlen i ret høj grad besidder netop de fejl og mangler, der saa hyppigt klæber ved dilettanters genealogiske arbejder: 1) den uheldige sammenstilling af stoffet, hvorved ide- lige henvisninger og gentagelser nødvendiggøres; 2) tilbøjeligheden til at give det udsende af, at familien er ældgammel og meget fornem, skønt forfatteren sjensynligt selv har en stærk følelse af bevisernes utilstrækkelighed; 3) de biografiske efterretningers mangelfuldhed og ret tilfældige karakter; 4) den meget uheldige maade at anføre kilderne paa ved blot til sidst at opramse alle dem, der overhovedet er blevet raadspurgt; 5) tilbøjeligheden til at medtage overflødige oplysninger og til at udelade oplysninger, som man med rette maatte vente at finde o. s. v.

Der synes i denne forbindelse ikke at være grund til at komme ind paa mange enkeltheder, da det forekommer os at være en given sag, at alle genealoger af faget vil være enige i, at de ovennævnte anker utvivlsomt maa rettes mod den foreliggende stamtavle. For at underbygge vort skøn skal vi dog til ovenstaaende knytte følgende faa bemærkninger:

- 1) Fra førsterangs danske genealoger foreligger der fra de senere aar en saadan række af fortrinlige genealogiske arbejder, at der ingen tvivl kan være om, hvorledes de sagkyndige for tiden mener, at en stamtavle bør opstilles.
- 2) Hvad afstamningen fra familien von Vaz eller de Vett angaar har kritikken utvivlsomt ret i, at det for enhver genealog er umiddelbart indlysende, at der end ikke findes antydning af bevis for, at denne adelsslægt er identisk med den behandlede slægt. Det vilde derfor utvivlsomt have været heldigt, om de paagældende oplysninger om »hvad man indenfor slægten mener at vide om dens navn og oprindelse« med stærkt fremhævet reservation var trykt med petit i en note og ikke tværtimod særlig fremhævet.

- 3) Med hensyn til de mangelfulde biografiske efterretninger kan man uden synderlig overdriivelse henvide til hverside i stamtavlen. I kritikken er der i flæng grøbet et eksempel fra side 81. Man kunde paa samme maade gribe et lignende fra side 47, hvor der meddeles om F. D. Vett:aaaret, da han blev kandidat og kancelliraad, datoen, da han blev hærredsfoged, borgmester og entlediget, men intet om, naar han blev løjtnant, proprietær, direktør og justitsraad. En del af det saaledes manglende kunde forfatteren med letthed have taget af to af de paa side 93 anførte værker af Richter, at det mangler skyldes altsaa ikke mangel paa viden, men snarere mangel paa system. Løvigt vilde et eftersyn af de officielle kilder have vist, at Vett var virkelig kancelliraad og virkelig justitsraad efter bestallinger af 17. oktober 1808 og 1. november 1828.
- 4) at der i stamtavlen »ingen kildeangivelse af nogen værd« findes er ubestrideligt, da det ikke har nogen betydning, at man faar at vide, hvilke kilder, der er benyttede, naar det ikke kan ses, hvorfra de enkelte oplysninger er taget.
- 5) Til overflødige oplysninger kan det formentlig henregnes, naar baade føde-, daabs-, døds- og begravelsessted og -dato overalt saavidt muligt anføres, som f. eks. side 37 om Judith S. A. Wedel: født Skaarup 25. marts 1799, døbt Skaarup 26. april 1799, død Skaarup juli 1799, begravet Skaarup 17. juli 1799; det vilde have været nok at anføre: født i Skaarup 25. marts 1799, begravet smst. 17. juli s. a.: Daabs- og begravelsesdag maa i det hele taget siges at være overflødig, naar fødsels- og dødsdag kendes. — Mangelfuldt er det, naar ved indgiftede mænds børn ægtefæller vel medtages, men systematisk saaledes, at man hverken faar noget at vide om deres fødsel, død eller forældre (f. eks. side 37 og 38).

Det anførte turde være tilstrækkeligt til at vise, at det ikke er uden grund, vi finder kritikken berettiget til at kalde den foreliggende stamtavle et dilettant-arbejde, men dermed være ikke sagt, at det er et arbejde uden værdi. At man »paa hver side træffer uløste familiegaader« kan ikke siges med rette; saadanne »gaader« findes næsten i enhver stamtavle, og de skønnes ikke her at optræde i stort antal, naar bortses fra de »gaader«, som det — uheldigvis — har ligget udenfor forfatterens plan at løse (jvfr. ovenfor under punkt 5). Det ses heller ikke at være berettiget at paastaa, at forfatteren »er vegen tilbage for enhver vanskelighed«, da der ikke kan være Tvivl om, at der er nedlagt et betydeligt og samvittighedsfuldt arbejde i stamtavlen; overhovedet synes det hverken at have skortet paa nøjagtighed ved de enkelte undersøgelser eller paa iver for at naa det bedst mulige resultat, men paa systematisk arbejde og metodisk fremgangsmaade ved undersøgelserne og ved bearbejdelsen af det indvundne stof.

Hellerup og Charlottenlund, den 26. juni 1916.

S. Nygaard.

Fr. Jürgensen West.

Sidste i Foraaret udkomne Hæfte af Dansk historisk Fællesforenings Tidsskrift indeholder en Artikel af Thomas B. Bang om Lehnregnskaber og deres Benyttelse som historisk Kilde. M. H. t. deres specielle Værd som personalhistorisk og genealogisk Kilde udtaler Forfatteren følgende:

Ogsaa de, der vil søge mere specielle historiske Oplysninger i Lensregnskaberne, kan ofte gøre Regning paa godt Udbytte, ikke mindst i personalhistorisk Henseende. Præsterækkerne, som hos Wiberg er yderst mangelfulde, hvad Tiden før 1660 angaar, kan saaledes paa mangfoldige Punkter suppleres herigenrem; Listerne over Præstegæsteriet nævner nemlig oftest Præstenavnene og fylder derved store Huller. Eksempelvis anføres efter Aal-

borghus' Jordebog 1597—98, at Præsterne i Aars og Hornum Herreder da var: Søren Sørensen i Aars, Pier i Skivum, Lauritz i V. Hornum, Thames i Blære, Niels i Smorup, Hr. Anders Nielsen i Juelstrup og Hr. Villum Pedersen i Buderup, Christen i Ellidhøj, Niels Eskesen i Ø. Hornum, Anders Gied i Kirketorp, Søren i Dalsgaard, Peder Moritsen i Sønderup. Næsten alle disse Navne tjener til at supplere vor Viden paa dette Omraade. Ogsaa om Herredsfogederne, som det ofte kan være af Betydning at kunne identificere, naar vi træffer dem i Dokumenter og lignende Steder, faar vi Oplysninger. Som oftest var de nemlig helt eller delvis fritaget for Afgifter til Kronen, og i Regnskaberne finder vi da udfor deres Navne en Bemærkning som »kvit, da han er Herredsfoged i N. Herred«, eller de opregnes i Afkortningsregistre, der er vedføjet Jordebogen. At de mange Navne paa Dele-, Lade- og Ridefogeder, der nævnes, kan have sin Betydning for Personalhistorikeren, er indlysende, men nok saa betydningsfuldt er det dog, at vi ved en grundig Benyttelse af Jordebøgerne kan skaffe Oplysninger om en Række Bondeslægter gennem Tiderne. Lettest sker dette selvfølgelig, naar Slægten har et fast Tilnavn, men selv uden det kan man ofte komme langt, navnlig med Hensyn til de Slægter, der havde dogeligt Bondegods, og hvor Søn efter Fader kunde have den samme Gaard mange Led igennem. For Fæsternes Vedkommende staar vi paa mere usikker Grund, men træffer vi f. Eks. i en Jordebog en Fæstebonde ved Navn Byrial Jepsen og et Par Aar efter i den samme Gaard en ved Navn Jep Byrialsen, er der dog al Grund til at antage dem for Fader og Søn. Det var nemlig meget almindeligt, at Fæstegaardene bortgaves til Søn efter Fader, noget der fremgaar tydeligt af Registrene over Stedsmaal eller Indfæstning, som skulde betales ved Fæstets Tiltrædelse. Her optræder nemlig atter og atter Poster som: »Stedsmaal, som N. N. betalte, for han fæstede sin Faders Gaard«. En saadan Bemærkning giver os i Virkeligheden en Stump af en Stamtavle, og kan saadanne Stumper sættes sammen og føres ned til den Tid, da Kirkebøger og Skifteprotokoller begynder, er Forbindelsen med Nutiden knyttet.

I Aaret 1915 er til Rigsarkivet sket Aflevering af en Række Arkivalier fra Udenrigsministeriet (efter 1848), fra Marineministeriet (1841—78) af ca. 150 Breve fra Kong Frederik VII til Minister L. W. Scheel (1854—63), Holmens Kirkes Patronats Arkiv (1784—1873) endvidere Havnekommissionens og den kgl. Havneadministrations Arkiver samt Kong Frederik VIII's Breve.

De sidste Breve og Ministerieafleveringerne efter 1848 er indtil videre utilgængelige for Offentligheden.

Landsarkivet i Odense har modtaget Dallunds Godsarkiv, Grevskabet Muckadells Godsarkiv, Odense adelige Jomfruklosters Arkiv og Ørbæklundes Arkiv.

Den 16de Juli i Aar afholdt den Qvistgaardske Familieforening, efter Indbydelse af Godsejer Rehling Qvistgaard, Humlehøve pr. Kværkeby, Aar-møde paa Klampenborg Badehotel.

Blandt de Danske i Amerika har man længe været optaget af Tanken om at faa skrevet Dansk-Amerikanernes Historie. De nødvendige Midler hertil (ca. 50,000 Kr.) synes nu at blive samlet, og om Planen for Arbejdet skriver »Pioneren«:

»Den Plan, man hidtil har drøftet, gaar ud paa at faa Professor Vig, der jo er mere bevandret paa dette Omraade end nogen som helst anden, til med

behørig Assistance og under Samraad og Samarbejde med en Redaktionskomité, bestaaende af Mænd fra forskellige Lejre, at skrive Dansk-Amerikanernes Historie fra den tidligste Begyndelse op til nu. Professor Vig ligger inde med et enormt Materiale til et saadant Værk, men vil til Udarbejdelsen have Brug for en eller to Assistentter og en Stab af Medarbejdere. Selv med en saadan Medhjælp vil det tage fra 4 til 5 Aar at fuldføre Arbejdet, idet der regnes med et Værk paa flere Tusinde Sider, delt i flere Bind. Disse vil antagelig indbundet kunne sælges for ca. 3 Dollars.

Naar man trænger ind i Ahnetavlestudiet med dets utallige interessante og tit saa overraskende Opgaver, vil det Fænomen, at mødrene Ahner næsten undtagelsesfrit lader sig forfølge længer tilbage end fædrene Gang paa Gang paatvinge sig Opmærksomheden. Ved Sammenligninger vil man faa Øjet op for, at der her ikke er Tale om Tilfældigheder, men om en Regel, der bundet i selve den menneskelige Natur og det sociologiske Problem.

Naar en paa en Ahnetavle optrædende Mand, hvis Forfædre tabe sig i Mørket, saaledes at han altsaa maa siges at være den, der har bragt sin Slægt frem til den sociale Stilling, der kræves for, at dens Navn overhovedet har kunnet findes i de Navnløses Skare, vil man se, at den paagældende Ascendent eller hans Børn, som et Led i Familiens Stræben efter at skaffe sig Fodfæste i den Samfundsklasse, hvori Ascendentens Dygtighed og Flid har bragt den op, gifter sig ind i den nye Kreds, som de er kommen til at tilhøre, altsaa med Kvinder, hvis sociale Niveau allerede ligger i en noget højere Plan, og hvis Ascendens derfor uden Tvivl vil kunne forfølges noget længere tilbage. — Saaledes gaar det Bonden, der kommer til Byen og bliver Haandværker; har han Ærgerrighed og vil frem, gifter han sig med en af de gamle, velhavende Haandværksfamiliers Døtre, saaledes gaar det Borgersønnen, der er bleven sat til Studeringerne, han vil gifte sig med en Præstedatter eller anden ung Pige fra et studeret Hjem o. s. v.; — der vilde kunne gives mange Exempler paa Livets Regelbundethed paa dette Omraade, og dette medfører for Ahnetavlens Vedkommende, som man let vil se, et Plus i Favør af Hustruens Familie, saaledes at denne vil kunne følges et eller flere Led længere tilbage end »Parvenuens« egen.

Det i 1914 af Dansk-historisk Fællesforening nedsatte Udvalg til Udarbejdelse af et Forslag til en ny Navnelov indgav ifjor til Justitsministeriet en motiveret Betænkning der i første Linie fremhævede Nødvendigheden af Centralisation af Myndigheden til Navnetildelingen, der hidtil ifølge Navneloven af 22. April 1904 havde ligget hos den usagkyndige Politimester og havde medført at Navnesagen underkastedes en ganske uensartet Behandling. Følgen af denne Mangel paa Centralisationen havde bl. a. givet sig saa utiltalende Udslag, som at Lederen af en Navneforretning her i Byen havde haft den exempelløse Dristighed, naar han ikke af Overpræsidenten i København havde kunnet faa det Navn, han ønskede bevilget til en Klient, fordi det skønnedes at danne et Indgreb i bestaaende Rettigheder, søgte at faa det igennem i en Nabokommune. Og det var lykkedes ham!

Takket være Kontorchef V. Topsøe-Jensen i Justitsministeriet, hvis Navn vil være mange af vore Læsere bekendt som Forfatter til et værdifuldt Ahnetavlearbejde over sin Slægt, og som forener varm Interesse for Navnesagen med Sagkundskab, er der nu under 26. August d. A. af Justitsministeriet emaneret en Bekendtgørelse hvorved i Realiteten den ønskede Centralisation af

Navnebevillingsmyndigheden er naaet, idet Justitsministeriet for at det i højere Grad end hidtil kan undgaas, at der udfærdiges Øvrighedsbevis paa saadanne Navne, der enten paa Grund af fremmed Sprogtone eller Lighed med alt beskyttede Navne ikke burde være udfærdigede, bl. a. bestemmer følgende:

Naar der sker Henvendelse om Udfærdigelse af Øvrighedsbevis paa et Navn, undersøges det, om Navnet enten alt er beskyttet, eller om det paa Grund af Lighed med et saadant Navn eller paa Grund af sin fremmedartede Sprogtone eller Stavemaade ikke skønnes at kunne gives ved Øvrighedsbevis; i saa Fald afvises Henvendelsen straks.

Skønnes det derimod, at Navnet kan meddeles ved Øvrighedsbevis, forelægges Spørgsmaalet altid Justitsministeriet. Forespørgsler herom sendes direkte til Justitsministeriets Ekspedition for Navnesager; hver Forespørgsel maa saa vidt muligt kun indeholde eet Navn.

Naar Justitsministeriets Resolution foreligger for, at Navnet kan meddeles ved Øvrighedsbevis, udfærdiges dette, og samtidig sendes det i Justitsministeriets Cirkulære af 10. Juni 1916 omhandlede Navne kort til Justitsministeriets Ekspedition for Navnesager.

Spørgsmaal.

Enke siden 1793 efter Provst i Lemvig, Søren Haar, Anna Elisabeth Fabritius, døde 4. Marts 1807 paa Nivaagaard, Karlebo Sogn, 74 Aar gl., hos sin Datter og Svigersøn, Niels Alsing Aggersborg. Hvem var hendes Forældre? Provst Haar havde 1764—1767 været Kapellan hos Provst Wilhelm Fabricius i Varde (1702—1767) af den bekendte slesvigske Præsteslægt fra Loit. Fabricius havde 1733—1748 været Præst i Ensted ved Aabenraa, og som saadan indgaaet sit 1. Ægteskab med en Datter af Borgmester og Postmester Arent Brun i Haderslev, Anna Eleonore B. — 1745 optoges i deres Hjem i Ensted den 13aarige Anna Elisabeth Brun, Datter af afd. Orlogskapitain Jørgen B. og ligeledes afd. Hustru Lovise Jantzen. Hun var Broderdatter af W. Fabricius' Hustru. Er hun identisk med omspurgte Provstinde Haar, der saaledes skulde have antaget sin Plejefaders Familienavn? og i bekræftende Fald, hvor blev hun gift?

A. Jantzen.
fhv. Sognepræst.
